

TARİHTE AŞIRI MİLLİYETÇİ KÜRT - ERMENİ İŞBİRLİĞİ

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

2016 yılı sonlarında, CIA (*Central Intelligence Agency* - Merkezi İstihbarat Teşkilatı) tarafından ASALA (*Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia* □ Ermenistanı Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu) ve PKK (*Partiya Karkerên Kurdistanê* - Kürdistan İşçi Partisi) işbirliğini ortaya koyan belgeler internet kullanıcılarının erişimine açılmıştır.

Bu işbirliğinin yeni olmadığı, uzun süredir bilinen bir ortaklık olduğu daha önce AVİM tarafından dile getirilmiştir[1]. Yeni yayınlanan belgelerin bilinen işbirliğinin kanıtlanmasına yardımcı olduğu, daha önce yapılmış akademik çalışmalarda bu konunun irdelendiği de örneklerle sunulmuştur[2].

Aşırı milliyetçi Kürt □ Ermeni grupların yakınlığı yalnız terör örgütlerinin işbirliği düzeyinde kalmamıştır. İki halkın tarihsel yakınlığı, Zeri İnançın iki dilde basılan kitabı Erivan Radyosunda Kürt Sesi başlıklı kitabında da ele alınmıştır[3]. 1955te Erivan Radyosunda başlayan Kürt yayını bu yakınlığın ve işbirliğinin açık yüzüdür. Kitap hazırlıkları sırasında Zeri İnanç, Ermenistan Radyosunda ilk Kürtçe yayın yapan Casimê Celîlin oğlu Celîl Celîl ile bir söyleşi yapmıştır. Söyleşide, Ermenistanda yaşayan Kürtler için yapılan yayının Kürt dilinin, müziğinin ve Ermenistanda yaşayan Kürtlerle ilişkilerin canlı tutulması için bir araç olarak kullanıldığını dile getirmektedir.

Erivanda Kürtlerin yaptığı yayın, yakın tarihteki Kürt □ Ermeni yakınlaşması için sunulabilecek açık bir örnektir. İki halk arasındaki ilişkiler daha eski zamanlara dayanmaktadır. 1800lerde Ermeni edebiyatının önde gelen isimlerinden Xaçatur Abovyan Kürtler hakkında araştırmalar yapmış, Kürt dilinin gelişmesine katkıda bulunmuştur[4]. Abovyanın Türkçe ve Ermenice ile ilgili bazı tespitleri de bulunmaktadır. Abovyan Azerbaycan Türkçesinin Ermeniler arasında çok yaygınlaştığını, o kadar ki, kadınların ve çocukların bile kolaylıkla anlayabildiğini söylemektedir[5].

AGOSTa, Ermenistanda Kürt dilinin gelişmesini sağlayan bir başka ismin de Eski Sovyetlerde, St. Petersburgda Doğu Bilimleri Enstitüsü dâhilinde Kürdoloji kürsüsü kurulmasına öncülük etmiş Hovsep Orbeli olduğu ifade edilmiştir[6]. Ayrıca 1968de Erivan Devlet Üniversiteside Kürdoloji bölümü kurulmuş, 1980e kadar hizmet vermiştir. Yine 1968de, Erivan Devlet Üniversitesinde, Prof. Dr. Georgy Nalbandyan tarafından Doğu Çalışmaları Fakültesi kurulmuştur. Günümüzde bu fakültede Kürtçe öğretilmektedir[7].

Celîl ailesi Soyvetler Birliği yönetimi altında, Sovyet politikası dolayısıyla ÷lke dışına hiç çıkamamıştır. Sovyetlerin dağılmasından ve Ermenistanda yaşayan K÷rtlerin d÷nyaya aılmalarından sonra, Erivan radyosundaki K÷rt yayına ilginin azalmasına rağmen k÷ylerden getirilen dengbejler[8] ve m÷zisyenlerle olan ilişkiler daha da ilerletilerek yayın saatleri artırılmıştır.

Zeri İnanç, kitabında Ordıxane Celîlin anılarına da yer vermiştir. Ordıxane Celîl, Casimê Celîlin çocuklarından biridir. Ankarada okuduğu yılları anlattığu bir b÷l÷me yer veren AGOSta, yıllar sonra K÷rtl÷đu dolayısıyla çok acı çektiğini ama Erivan radyosunun kendisini uyandırdığını, radyonun kendisini şimdi bulunduğu yola y÷nlendirdiğini anlatmıştır[9].

K÷rt ÷ Ermeni ilişkileri, her ne kadar Erivanda K÷rt yayını yapan Ermeni Radyosu ile daha da pekişmiş ise de, Erivan Devlet Üniversitesi oğretim ÷yelerinden Vahram Petrosyan, 2015 yılında Erivan Devlet Üniversitesinde yaptığu bir konuşmada K÷rt ÷ Ermeni ilişkilerinin ÷ d÷neme ayrılabilereğini anlatmıştır. Birinci d÷nem, 1878 ÷ 1923, T÷rklere karşı K÷rt ÷ Ermeni birliği oluşturulduğu d÷nemdir. Bu d÷nemde, K÷rt ÷ Ermeni işbirliğinin uzun s÷reli ve dayanıklı olması arzu edilmiştir, fakat başarılı olunamamıştır. Petrosyan, K÷rtlerin Osmanlı Ermenilerinin yok edilmesinde rol oynadığını vurgulamıştır[10]. Petrosyan, 1923 ÷ 1991 yıllarını kapsayan ikinci d÷nemi Ermeni nuşfusun bulunmadığını iddia ettiğu T÷rkiyenin doğusunda K÷rt ÷ Ermeni işbirliğinin kurulduğu d÷nem olarak anlatmıştır. Bu işbirliğinin amacı ortak d÷şmana karşı savaşmaktır. Burada d÷şman olarak bahsedilen T÷rkiyedir. Petrosyana g÷re, T÷rkiyenin doğusunda K÷rt n÷fusu hâkimdir. 1991den bu yana K÷rt ÷ Ermeni ilişkileri gelişmekte[11]. Bu d÷nemde farklı K÷rt örg÷tleri Ermenistandaki K÷rt n÷fusun faaliyetlerini y÷nlendirmeye çalışmıştır. K÷rt ÷ Ermeni yakınlaşmasının tarihi, T÷rkiyenin doğusu dikkate alındığında, T÷rkiyeye karşı PKK ve ASALA işbirliğinin varlığını ortaya koymaktadır.

[1] ağan Elbir, Hazel. CIA, ASALA ve PKK İşbirliği Belgelerinin Gizliliğini Kaldırdı <http://avim.org.tr/tr/yorum/cia-asala-ve-pkk-isbirligi-belgelerinin-gizlilikini-kaldirdi-1>

[2] ağan Elbir, Hazel. CIA, ASALA ve PKK İşbirliği Belgelerinin Gizliliğini Kaldırdı <http://avim.org.tr/tr/yorum/cia-asala-ve-pkk-isbirligi-belgelerinin-gizlilikini-kaldirdi-1>

[3] Erivan radyosunun K÷rte yayınına dinlemiş her K÷rd÷n anlatacağu şeyler vardır <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir>

[4] Erivan radyosunun K÷rte yayınına dinlemiş her K÷rd÷n anlatacağu şeyler vardır <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir>

[5] Makas, Zeynelâbidin. *Bazı Ermeni Alimlerin Türk Dili ve Kültürü Üzerine Samimi İtirafı*, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/omuefd/article/viewFile/5000117701/5000109188>
[Erişim Tarihi: 24 Şubat 2017]

[6] Erivan radyosunun Kürtçe yayını dinlemiş her Kürdün anlatacağı şeyler vardır <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir>

[7] <http://ysu.am/education/en/Oriental-Studies>

[8] Dengbej: Kilam ve sıtran söyleyen sanatçı. Deng: ses, haber; Bej: söyle. Sözün ahenkle icra edilmesini sağlayan kişi anlamına gelmektedir. Sese hayat, biçim ve renk veren anlamına gelmektedir. Haber veren.

[9] Erivan radyosunun Kürtçe yayını dinlemiş her Kürdün anlatacağı şeyler vardır <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir>

[10] Is Armenian-Kurdish Friendship Possible or Not? <http://www.ysu.am/news/en/About-Armenian-Kurdish-relations>

[11] Is Armenian-Kurdish Friendship Possible or Not? <http://www.ysu.am/news/en/About-Armenian-Kurdish-relations>

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2024. "TARİHTE AŞIRI MİLLİYETÇİ KÜRT İŞBİRLİĞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2017 / 22. Şubat 27. Erişim Temmuz 17, 2024. <https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/TARİHTE-ASIRI-MILLIYETCI-KURT-ERMENI-ISBIRLIGI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2024 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır